

DR. G. FEKETE ÉVA

KULTÚRA ÉS TERÜLETFEJLESZTÉS

Bevezetés

A területfejlesztés nem más, mint adott célok mentén tudatos beavatkozás a területi folyamatok alakulásába. A beavatkozás célja kettős. Egyrészt az esélyegyenlőtlenséget erősítő területi különbségek mérséklésével a társadalmi igazságosság és szolidaritás érvényesülését kívánja elősegíteni, másrészt az erőforrások hatékony hasznosításához szükséges feltételek megteremtésével a versenyképesség növelése érdekében történik. A beavatkozás történhet nemzetközi, nemzeti, regionális vagy helyi szinten. (Ebben a megközelítésben a kistérség helyinek számít.) A kultúra területfejlesztési kapcsolódásai a lokális szintér felértékelődésével váltak erőssé. Épp ezért a továbbiakban a helyi fejlesztéssel való összekapcsolódásának néhány pontjára és következményére szeretnék rámutatni.

1. A területi folyamatokat alakító folyamatok

Ahhoz, hogy a területi folyamatokba be merjünk és tudjunk avatkozni, illetve felfedjük a kultúra szerepét ezen beavatkozásokban, minimálisan ismernünk kell az azokat alakító folyamatokat.

Napjaink területi folyamatainak alakításában kulcsszerepet játszik öt, a globalizációval szorosan összefüggő tényező.

Ezek:

1. A gazdasági globalizáció kihívásai
2. Az információs társadalom formálódása
3. A fenntartható fejlődés eszmeköre
4. A részvételi demokrácia formálódása
5. A regionális politikák paradigmaváltása

Már a 70-es évekre bebizonyosodott, hogy a globalizált gazdaság nem képes a területi elmaradottság problémáját megoldani, sőt számos újabb konfliktust felvetve, tovább növeli a lemaradók táborát és lemaradásának mértékét. A nagy gazdasági struktúrákkal szemben a humanisztikus közgazdászok előtérbe helyezték a helyi adottságokhoz alkalmazkodni képes, rugalmas, a kockázatokat minimalizáló, ugyanakkor a helyi közösségbe beágyazódó *kisléptékű megoldásokat*.⁴ Ezen megoldások közben a lokális szinten egyszerre jelenik meg a globális gazdaságon még kívül maradtak körön belülré kerülése érdekében a nagyok kegyéért, ill. az azok által még le nem fedett területek megszerzéséért a más lokalitásokkal vívott verseny és a globális gazdaság ártaival szembeni, eredményességével tulajdonképpen a további globalizációs folyamatokat erősítő küzdelem.

Az ipari, majd a fogyasztói társadalmakat felváltó, a globalizáció nyomán megjelenő *információs társadalom* egyszerre megköveteli az egységülés alapfeltételét képező kommunikációs rendszerek technikai eszközeinek helyben való elérhetőségét, ezáltal a kommunikációba való bekapcsolódás feltételeinek biztosítottát és az ezek működtetéséhez elengedhetetlen tudás, szemlélet kialakulását. Ez utóbbiba beletartozik az információdömping kezelésére, az információval való ésszerű gazdálkodásra való felkészülés is.

Az információs társadalomba való belépés azzal, hogy összekapcsolja a lokalitásokat, megteremti információ-ellátásukat, ugyanakkor lehetővé teszi a lokalitás saját arcúságát, értékori-

entáltságát, új lendületet ad a lokalizációnak azzal, hogy az integrálódásukhoz szükséges technikai és humán feltételek megteremtésére és saját arcuk megrajzolására kényszeríti. Az információs társadalom új értékeket, új minőségeket helyez előtérbe, melyekben az emberközpontúság, az egyediség, a szuverén alkotás, az ökológiai életforma megerősítésére a lokalitásoknak kell felkészülnie.⁵

A *fenntartható fejlődés* követelménye a globalizáció másik alapproblémájaként megjelenő ökológiai és szociális egyensúlybomlásra adott válaszként jelent meg a Maastrichti Egyezményben 1993-ban. Az Európai Települések Bizottsága által 1993-ban publikált "Növekedés, versenyképesség és foglalkoztatás" dokumentum megerősítette a fenntartható fejlődés mint új fejlődési modell befogadását.⁶

A *részvételi demokrácia* mint a társadalomépítkezés új módja a folyamatok alakításában, a közös ügyeket érintő döntések meghozatalában és a közös feladatok megoldásában az egyén közvetlen részvételét helyezi előtérbe. A keretek kialakulása megköveteli éppúgy a hatalomban lévő elit mint az egyének felkészülését a hatalomgyakorlás új technikáira. Az egyén felkészülésének és tevékenysége kibontakoztatásának természetes közege a lokális közösség.

Az új demokrácia másik alapvonása a kisebbségek érdekeinek fokozott védelme, számukra a részvétel pozitív diszkrimináción keresztüli biztosítása. A kisebbségeket összetartó identitás gyakorlata területi identitással is párosul, így a lokalitás számára külön lehetőséget és egyben kihívást jelent.

A *területpolitikákban* a 70-es évektől kezdődően az állam viszonya a lokalitáshoz alapvetően megváltozott. A neoklasszikus fejlődésméletek és az azokra épülő területpolitikák elégtelenségeire először a harmadik világ országaiban folyó fejlesztési akciók sikertelensége hívta fel a figyelmet. A kívülről-felülről vezérelt fejlesztés nyomán nem hogy csökkentek volna a területi különbségek, még tovább szélesedett a szakadék.⁷ Hamarosan a nyugati jóléti társadalmakban is szemléletváltásra lett szükség. A 70-es éveket megelőzően a regionális politikák szerte Európában a vidéki központok iparosítását támogatták, amit az állam a tőkeintenzív és munkaerő-intenzív ágazatok saját maga által – „from above” – szervezett fejlesztéssel érte el. A 80-as évektől ez az iparosítási politika hatástalanná és tarthatatlanná vált, új regionális politikai célok fogalmazódtak meg a kisvállalkozások létrehozásának támogatására és a létező vállalkozások racionalizálására (termékfejlesztés, marketing, stb.) A 80-as években a jóléti állam terjeszkedése a közszolgáltatások biztosításában is lelassult, súlyos nyomás nehezedett a költségvetésekre, veszélybe kerültek a korábban – főként falusi térségekben – nagyszámban létrehozott munkahelyek. A "helyi erőforrások használata" szlogent kezdték el alkalmazni a gazdaságpolitikában és a közszolgáltatások terén is.⁸ Kiútként az alternatív fejlesztési stratégiák, köztük pl. a helyi szükségletek kielégítését a

⁵ Varga Cs. 1999.

⁶ Gibbs, D.C. 1998.

⁷ Myrdal, G. 1956.; Schumacher, E.F. 1991.; Friedmann, J. - C. Weaver 1979.

⁸ Oksa, J. 1991.

⁴ Schumacher, E.F. 1991.

VIDÉKFEJLESZTÉS, REGIONÁLIS IRODÁK, KISTÉRSÉGEK

helyi erőforrások mobilizálásával, a külső támogatások felhasználásának helyi szervezésével és kontrolljával elérni kívánó *ön-erős fejlődés* modelljének alkalmazása kínálkozott.⁹

Az új területpolitikák mögött fel-felsejlik egy új fejlődési modell, ami a korábbi, kizárólag a gazdasági növekedést tekintő fejlődés fogalommal szemben egy emberközpontúbb, *humanisztikus fejlődés-elméletből* származik.¹⁰ Ennek kiindulópontja szerint a fejlődés mozgatója az emberi tevékenységek legfőbb motiváló ereje, a szükségletek kielégítésére irányuló igény. Ebben a megközelítésben területi fejlődés alatt az adott területen élő emberek szükségleteinek mind teljesebb, nem csupán a materialisztikus szükségletekre koncentráló, a népesség mind nagyobb hányadára kiterjedő, hosszú távon is fenntartható kielégítését eredményező folyamatot értünk.

2. A globális folyamatok lokális hatásai

A globalizáció vizsgált négy metszetében és az ezek hatására megváltozott területpolitikák és a formálódó humanisztikus fejlődés modell mentén felmerülő kihívások – bizonyítva a globalizáció és a lokalizáció szétválaszthatatlanságát – meghatározóan hatnak a lokális szintre. A globalizáció adta pozitív lehetőségek kiaknázásában és a negatív következmények elhárításában a lokalitásoknak, így az önszerveződő kistérségeknek kulcsszerepe van és lesz. Erre azonban fel kell készülniük, meg kell tudni fogalmazniuk saját válaszaikat. Az 1. táblázatban szereplő kihívásokra a térségben élők számára elfogadható, sőt kívánatos megoldást kínáló kistérségek kialakulása az ott élők és a társadalom egésze szempontjából is elemi fontosságú.

1. táblázat

A globalizáció lokális kihívásai

JELLEMZŐK	LOKÁLIS HATÁSOK
– erőforrások, információ, kultúrák nemzeti határokon túllépő áramlása	– identitások feloldódása
– új (globális) hatalom, kívülről diktált szabályok	– közösségek felbomlása
– korlátok nélküli növekedési kényszer	– helytől való eltávolodás
– kommunikációs technológiák elterjedése	– uniformizálódás
– specializáció – egyediség felértékelődése	– autonómia csökkenése
– erőforrások beszállulása	– erőforrások kirablása
– szociális „ballaszt”	– közösségi tér kitágulása
	– helyi sajátosságok felértékelődése
	– sokszínűség
	– helyi erőforrások és a helyi tudás felértékelődése
	– feszültségek kezelése

Forrás: Saját szerkesztés

A fejlődésben a külső körülményektől, piaci mechanizmusoktól való függőség mellett a helyi igényeket és egyben lehetőségeket alakító kulturális és táji adottságok meghatározó szerepet játszanak. Ezért a fejlődés elvileg több, bár kétségtelenül bizonyos keretek közé szorított úton is lehetséges. A laphipotézis, hogy az elmaradottabbak nem csupán a fejlettek által jónak tartott módon fejlődhetnek. Így nem feltétlenül a fejlettek piacaira, a fejlettektől átvett technológiával, tőkével, szervezeti modellel, de csökkentett költségekkel előállított termékek termelésének növelése jelentheti a gazdasági fejlődés egyetlen útját. A helyi gazdaságok megerősítésével, a helyi adottságok

tudatos hasznosításával szintén közelebb lehet jutni a közösség tagjai szükségleteinek kielégítéséhez.

3. A helyi fejlesztés fogalma és alapelvei

Kétségtelenül minden területi fejlesztés kötődik valamely földrajzi helyhez, érinti valamely lokalitás(oka)t. A települési és kistérségi területi folyamatok alakulásába való tudatos beavatkozás-ként értelmezhető fejlesztés azonban nem feltétlenül „helyi”, még akkor sem, ha az valamely lokális társadalom jólétének növekedését szolgálja. A lokalitás szociológiai-politológiai értelmezéséből adódóan, a fejlesztés „helyi” jellegét a lokális társadalom mint kezdeményező és ellenőrző erő részvétele, valamint a nemzeti, ill. a lokálisnál magasabb szintről eredő fejlesztéshez viszonyított „saját mozgástér” adja. A helyi fejlesztés minden értelmezés szerint hangsúlyosan „bottom-up” jellegű, szemben a hatalom felsőbb szintjeiről indított „top-down” fejlesztéssel. A lokalitással való egyezésből adódóan a kistérségi fejlesztés legjellemzőbb vonása is az alulról való meghatározottság.

Az egyébként markáns felfogásbeli eltérések ellenére is a fejlesztést ágazati keretek helyett területi dimenzióban megjelenítő helyi fejlesztéssel kapcsolatos különböző értelmezésekben van három közös alapelem¹¹:

1. a helyi szereplők bevonása,
2. a helyi erőforrások befektetése,
3. a helyi kontroll gyakorlása.

Talán ez utóbbi kritérium tekinthető a leghangsúlyosabbnak. Külső erőforrások bevonása és külső szereplők megjelenése esetén is ez biztosítja a lokális érdekek érvényesítését.

Az alulról vezérelt térségfejlesztés alapfeltétele, hogy a helyi közösségek autonóm módon határozhassák meg céljaikat, a megvalósításhoz vezető utakat és a külvilág változásaihoz való alkalmazkodásuk módját. A saját stratégiaformálás mellett a helyi, ill. kistérségi kezdeményezések sikeres megvalósításához szükség van:

- a helyi erőforrások helyi ellenőrzésére
- saját politikai, irányítási, pénzügyi és fejlesztési szervezetekre
- biztos saját pénzügyi alapokra.

Ezen feltételek adják meg a fejlesztés önállóságát, az alulról vezérlés lehetőségét. Hiányukban helyi fejlesztésről nem beszélhetünk.

A helyi fejlesztés során általánosan elfogadottnak tekintett további alapelvek:¹²

1. A fejlesztés középpontjában az ember és az emberi szükségletek mind teljesebb kielégítése áll.
2. A fejlődés nem egyenlő a gazdasági növekedéssel, a fejlesztés csak komplex lehet.
3. A fenntarthatóság biztosítása.
4. A fejlesztés csak partneri együttműködések láncolatában valósulhat meg.
5. Nem csak egyetlen út létezik, a szubszidiaritás jegyében a közösség lehetősége és felelőssége a stratégia megválasztása.
6. A fejlesztés földrajzi tere: a horizontális kapcsolatok tálalján szerveződött kistérség.

⁹ Galtung, J. 1980.

¹⁰ G.Fekete É. 1998

¹¹ Green, G.P. - Flora, J.L. – Flora C.B.- Schmidt, F.E. 1993. 38.p.

¹² G.Fekete 1995.

4. Választható lokális stratégiák

A közösség tagjainak jólétének eléréséhez, avagy az ezt biztosító közösségi potenciál erősítéséhez vezető helyi fejlesztési célok megvalósításában két, egymástól markánsan elváló stratégia követhető.

A. A globalizáció előnyeinek fogadására való felkészülés

B. A globalizáció ártalmainak kivédésére összpontosító erőfeszítése.

A megnevezések is sejtetik, hogy az első kifelé, míg a második inkább befelé építkezik, az első az integrálódásból származó várható előnyökre, a második a veszélyek hártására koncentrálna. Az A. esetben a közösség jólétének biztosítását a tágabb területi munkamegosztásba való bekapcsolódástól várják, remélik, hogy a globalizációs folyamatokban sikeresek tudnak lenni (globalizációs stratégia). A B. esetben szintén felismerik, hogy a globalizációból kimaradni nem lehet, de nem adnak túl sok esélyt az egységesülő világban való sikeres szereplésükre, inkább a közösség jólétét veszélyeztető hatásoktól tartanak. Ezért a jólét növelése érdekében védekező mechanizmusokat építenek ki (endogén stratégia).

Mindkét stratégia megvalósítható a helyi szereplők részvétele mellett, a helyi erőforrások bevonásával és helyi ellenőrzés alatt, azaz helyi fejlesztésként. A gyakorlatban egy-egy kistérség stratégiája a két alapstratégiát ötvözi és mindkét típusból tartalmaz elemeket. Az arányok és a megvalósulás esélyei a térség adottságaitól függenek.

2. táblázat

A helyi fejlesztés alternatív stratégiái

Verseny (globalizációs) stratégia	Kohéziós (endogén) stratégia
külső (közlekedési) kapcsolatok	belső hálózatok
vertikális kapcsolatok	horizontális kapcsolatok
magas vagy közepes színvonalú technológiák	alacsonyabb technológiák
közművesített ingatlanok	belső piac feltárása, ellátása
képezhető munkaerő	közösségi vállalkozások
rugalmas képzési struktúrák	széleskörű szemléletformálás
információs rendszerekhez való kapcsolódás	információs rendszerekhez való kapcsolódás
innovációs centrumokhoz való kapcsolódás, adaptivitás	saját innovációk, in-situ tudás
pénzügyi, tanácsadó szolgáltatások	non-profit segítő szolgáltatások
vállalkozói kedvezmények külsőknek	térségi identitás erősítése
beszállítói programok	tájtermékek specializált exportja
erős regionális marketing	helyben értékesítés
korszerű környezetkímélő megoldások	tradicionális környezetkímélő megoldások
a kultúra	
a verseny eszköze	a kohézió eszköze

Forrás: Saját szerkesztés

A magyarországi esettanulmányokban a helyi fejlesztés céljaként szintén a helyi közösségek jólétének növelése jelenik meg, ám a jólét értelmezése lényegesen szűkebb a fentebbiekben tárgyaltnál. A 90-es évek első felének fejlesztési döntően az anyagi szükségletekre koncentráltak, azon belül is főként az infrastruktúrába való beavatkozások domináltak. A fejlődés gazdasági dimenzióinak felértékelésével és a hagyományos, felülről vezérelt területfejlesztés alapelveinek érvényesülésével párhuzamosan a helyi törekvésekben leginkább az A. típusú, globalizációs stratégiák tükröződtek vissza. A helyi fejlesztők térségüket a gazdasági integrációra próbálják alkalmassá tenni.

Ennek érdekében a vonalas infrastruktúrákat, az ipari parkokat, a gazdasági-üzleti szolgáltatásokat fejlesztik. Az endogén stratégiák jószerivel csak az 1993-as kísérleti PHARE program projektjeiben és az 1999-től fogalmazódó vidékfejlesztési programokban jelennek meg. A helyi fejlesztés európai mércével is jelentős innovációi is elsősorban az utóbbi programok nyomán alakultak ki.

5. A stratégiaválasztás dilemmája

Azt, hogy egy térségben élők számára a stratégiai alternatívák közül melyik lehet a sikeres, alapvetően meghatározzák a térség adottságai, fejlődési esélyei, a fejlesztési beavatkozásokról döntők világképe, az általuk vállalt értékek, az országos vagy regionális stratégiáktól való függőség és a térség saját fejlesztő kapacitásai. Ezek a tényezők együttesen alkotják az ún. abszorpciók képességet, azaz a külső tőke megfogására vonatkozó esélyeket.

6. A térségi fejlesztés sikerfeltételei és a kultúra

A helyi fejlesztés sikere alapvetően három tényezőtől és ezek egymással való találkozásától függ.¹³ Az első és legalapvetőbb feltétel, hogy a térségben élők akarjanak helyzetükön változtatni, kívánják a változásokat. A fejlesztési szándék nélkül semmilyen helyi fejlesztési folyamat sem tud elindulni. A második feltétel, hogy a változásokat, a fejlődést akarók tudják, hogy hogyan érhetik el céljaikat. Azaz legyen birtokukban a változtatáshoz szükséges tudás és technika. Végül, de nem utolsósorban, minden helyi kezdeményezésnek szüksége van külső megerősítésre, támogatásra. Ez a támogatás azonban nem lehet kiszajátító, az esetleg még erőtlenné helyi kezdeményezéseket elnyomó.

A kultúrának mindhárom feltétel teljesülésében meghatározó szerepe van. Ezek a funkciók egyben kijelölik a kultúra-közvetítők helyi fejlesztésekbe való bekapcsolódásának területeit és korlátait is.

3. táblázat

A helyi fejlesztés sikertényezői és a kultúra feladata a tényezők kialakulásában

Sikerfeltételek	Kulturális feladatok
Szándék	szükségletek megfogalmazása motiváció felkeltése önszerveződés konfliktuskezelés
Sikerfeltételek	Kulturális feladatok
Képesség = tudás + technológia	ismeretek, képességek fejlesztése élethosszig tartó tanulás a tudás alkalmazása információgazdálkodás
Külső megerősítés	kommunikáció a külvilággal játékszabályok ismerete egymás „nyelvének” megértése szövetségesek szerzése

Forrás: Saját szerkesztés

Az új társadalmi viszonyok és a sikeres és erős, a társadalom valódi építőköveiként működő helyi közösségek kialakulása és működése érdekében a kulturális szféra tehát sokat tehet. Ezek a szerepek különböznek a korábban megszokottaktól. Felér-

¹³ G. Fekete 2000.

VIDÉKFEJLESZTÉS, REGIONÁLIS IRODÁK, KISTÉRSÉGEK

tékelődnek a közösségfejlesztői szolgáltatások, bár egyelőre ez pénzben, anyagi elismerésben csak ritkán tükröződik. Talán épp azért, mert akiknek a leginkább szükségük van ezekre a szolgáltatásokra, gyakorta nem is tudatosították ezen szükségleteiket, illetve másrésről éppen nem az anyagi erőforrásokkal rendelkezők közé tartoznak. De ettől még a feladat létezik, melyhez sok erőt, egészséget kívánok!

Irodalom

- Friedmann, J. – C. Weaver 1979.: Territory and Function. The Evolution of Regional Planning. London: Edward Arnold
- Galtung, J. at all eds.: Self-Reliance 1980.: A New Development Strategy. L'Ouverture, London
- Gibbs, D.C. 1998.: European Environmental Policy: The implications for local economic development pp. 90-92.
- G. Fekete É. – Bodolai É. 1995.: Együtt! De hogyan? A kistérségi fejlesztő szervezetek megjelenése a területfejlesztésben. MTA RKK Pécs
- G. Fekete É. 2001: Együtt! – De hogyan? Innovációk a kistérségi fejlesztésekben MTA RKK Pécs-Miskolc, 2001.
- G. Fekete É. 1999: Bevezetés az alulról vezérelt (bottom up) vidékfejlesztés elméletébe és módszertanába. PHARE – Kereskedelmi Főiskola Szolnok

SZERZŐINK

Andrássy Mária 1935-ben született Budapesten. Könyvtáros, szociológus. A Magyar Művelődési Intézet egykori munkatársa.

Cserháti Ferenc 1976-ban született Budapesten. Terület- és településfejlesztő geográfus. A Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal Támogatáspolitikai Főosztályának vezető tanácsosa.

Darmos István 1970-ben született Sárospatakon. Népművelő a Sárospataki Művelődés Házában. Táncpedagógus, a Bodrog Néptáncgyűttes vezetője.

Dr. G. Fekete Éva 1960-ban született Békéscsabán (nevelkedett Gyomán). A földrajztudományok kandidátusa, az MTA Regionális Kutatások Központja Észak-magyarországi Osztályának vezetője, a Miskolci Egyetem Regionális Gazdaságtan Tanszékének docense. Kutatási területei: elmaradott térségek, perifériák, aprófalvak társadalomföldrajzi kérdései, a helyi és kistérségi fejlesztés elmélete és gyakorlata.

Gábor Klára 1959-ben született Oroszlányban. Magyar tanár, népművelő. A Komáromi Csokonai Művelődési Központ igazgatója, a Közép-Dunántúli Regionális Kulturális Koordinációs Iroda vezetője. Néptáncosként megkapta a Népművészet Ifjú Mestere címet, néptáncoktatóként a Kiváló Pedagógus kitüntetést. 1992 óta szerkesztő a Komáromi TV-ben, alkalmasszerűen a Duna TV-nek és az MTV-nek készít híreket, főleg szlovákiai magyar eseményekről.

Horváth György 1943-ban született Rum községben. Népművelő, könyvtáros. A Nyugat-Dunántúli Regionális Kulturális Koordinációs Iroda vezetője.

Mátyus Atiz 1948-ban született Zalalövön. Író, népművelő, szociológus. A Magyar Művelődési Intézet Szín – Közösségi Művelődés című folyóiratának főszerkesztője.

G. Fekete É. 1998: Helyi, kistérségi fejlesztések és a humanisztikus geográfia. In: Földrajzi kaleidoszkóp. Tanulmányok Krajkó Gyula 70. születésnapjára. Szerk: Mészáros R., Tóth J. Pécs-Szeged: JPTE TTK Általános Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék, JATE TTK Gazdaságföldrajzi Tanszék, 1998. 50-58. p.

Green, G.P. – Flora, J.L. – Flora C.B. – Schmidt, F.E. 1993.: From the Grassroots. Results of a National Study of Rural Self-Development Projects. Agriculture and Rural Economy Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Staff Report No. AGE9325 Washington DC

Myrdal, G. 1956.: Development and Underdevelopment. World Bank, Kairo

Oksa, J. 1991.: New Activities in Rural Areas: A Finnish research programme. Sociologia Ruralis VCol. 31.-1 pp. 9-16.

Schumacher, E.F. 1991.: A kicsi szép. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

Varga Cs. 1998.: Tudásország, tudástársadalom, tudásrégió, tudáspolgár. in: Magyar Jövőképek (szerk: Varga Cs. – Tibori T.) Nemzeti Stratégia 2020-ig könyvek 2. Budapest. pp. 652-669.

Dr. Novák Nóra 1978-ban született Miskolcon. Jogász. A Belügyminisztérium Önkormányzati Hivatal Önkormányzati Főosztályának tanácsosa.

Rajnai Gábor Kecelen született 1946-ban. Mérnök közgazda. Térségfejlesztési szakértő. A Falvak és Kisvárosok Magyarországi Műhelye Egyesület (ECOVAST) elnöke.

Simon Márta 1949-ben született Kaposváron. Újságíró. A Baramya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központban szerkesztő, kulturális menedzser.

Tóth Zsóka 1950-ben született Dunaalmáson. Népművelő, előadóművész, a Magyar Művelődési Intézet igazgató helyettese.

Török József 1952-ben született Szegeden. Népművelő. A Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ közművelődési szakértője.

Dr. Vass György 1951-ben született Budapesten. Közigazgatási jogász. A Belügyminisztérium szakmai főtanácsadója.